

Тетяна Василівна Подольська

кандидат філософських наук, доцент,

завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада,

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,

майдан Свободи 4, м. Харків, 61022, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1159-7538>

**«DOWN THE RABBIT-HOLE»: ЗАНУРЕННЯ У СВІТ ФІЛОСОФІЇ.
ДО СУЧАСНИХ ПИТАНЬ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ**

Стаття досліджує момент, у якому філософія ще не оформилася у систему понять, але вже почала руйнувати очевидність світу. Вихідним матеріалом стає перша глава «Пригоди Аліси в Дивокраї та в Задзеркаллі» Льюїса Керролла, прочитана не як вступ до дитячої пригоди, а як топографія входження у мислення. Білий Кролик не запрошує Алісу – він лише порушує звичний порядок речей настільки, що світ перестає повністю збігатися із собою. Саме ця тріщина і стає умовою філософського руху.

Центральним поняттям статті є дромос – простір переходу, який існує лише в русі між двома станами і не належить жодному з них остаточно. Дромос розглядається не як метафора шляху до філософії, а як форма самого мислення у момент втрати опори. У цьому просторі нудьга постає не психологічним станом, а онтологічною відкритістю; падіння – не сюжетом, а лімінальним режимом свідомості; мовна гра – не декоративним нонсенсом, а досвідом входження у мову раніше за її розуміння. Зміна масштабу Аліси інтерпретується як криза співмірності між суб'єктом і світом, а «Пригоди Аліси в Дивокраї та в Задзеркаллі» – як інший режим раціональності, що оголює умовність будь-якого порядку мислення.

Методологічно стаття поєднує герменевтичний, феноменологічний і проблематологічний підходи, залучаючи ідеї Ж. Дельоза, П. Адо, Г.-Г. Гадамера, М. Мейєра, М. Фуко, П. Рікера, В. Тернера та Л. Вітгенштайна. При цьому текст відмовляється від позиції зовнішнього спостереження: філософія розглядається не як об'єкт опису, а як досвід, у який читач уже втягнутий раніше, ніж встигає це усвідомити. У цьому сенсі «Пригоди Аліси в Дивокраї та в Задзеркаллі» прочитується не як текст, що потребує остаточного тлумачення, а як особливий риторичний механізм дестабілізації очевидності. Керролівський нонсенс функціонує як спосіб виявити межі, змусити мислення втратити автоматизм і пережити власну нестабільність як умову руху.

Стаття відкриває цикл досліджень, присвячених прочитанню Л. Керролла як простору філософської ініціації, де персонажі, мовні зсуви та топографія Wonderland функціонують не як літературні образи, а як механізми породження мислення.

Ключові слова: **методика викладання, дромос, філософія входження, лімінальність, суб'єктність, становлення, риторика, філософська ініціація, онтологічна відкритість, топографія мислення, філософія освіти.**

Як цитувати: Подольська, Т., (2026). «Down the Rabbit-Hole»: занурення у світ філософії до сучасних питань методики викладання. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки», (73), 19-26.* <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2026-73-02>

In cites: Podolska, T., (2026). «Down the Rabbit-Hole»: Immersion into the World of Philosophy: On Contemporary Issues of Teaching Methodology. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series Theory of Culture and Philosophy of Science, (73), 19-26.* <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2026-73-02> [In Ukrainian]

Білий Кролик не запрошував Алісу. Він просто біг – надто швидко, надто схвильовано, з годинником у лапах посеред дня, – і цього виявилось достатньо, щоб у звичному порядку речей утворилася тріщина. Саме в неї Аліса й юркнула. Саме так починається філософія: не з оголошення про початок, а з моменту, коли щось у звичному світі раптом повелося не так – і людина вже всередині питання, ще не встигнувши його сформулювати [Heidegger, 1995; Meyer, 1986].

Кролича нора у Керролла – це не просто сюжетний хід. Це топографія переходу: людина ще не знає, куди летить, але вже не там, де була. Давні греки мали для таких просторів окреме слово – дромос (δρόμος): коридор між двома світами, що існує лише в момент руху крізь нього. Ні до, ні після – лише під час. І ось що цікаво: Л. Керролл – математик, логік – написав про цей момент точніше за більшість філософів. Не тому що спростив. А тому що не злякався зробити його видимим: з падінням, з розгубленістю, з годинником у лапах кролика, якого чомусь не можна не наздогнати [Deleuze, 1990]. Саме це й є предметом нашої розмови – не Дивокрай як пункт призначення, а нора як філософська структура. Те, що відбувається з людиною між «ще не питаю» і «вже всередині».

Актуальність цієї розмови визначається не модою на міждисциплінарність і не черговою реактуалізацією класичних текстів. Вона визначається простим і трохи незручним фактом: філософію все частіше намагаються пояснити – замість того, щоб у неї увійти. Університетський курс філософії дедалі частіше перетворюється на екскурсію вздовж зачинених дверей: ось Кант, ось Гегель, ось Гайдеггер – усе підписано, усе за склом. Студент дивиться. Але не юркає. Бо ніхто не показав, де нора. Саме тут виникає педагогічний вимір дромосу. Викладач філософії – це не той, хто знає Країну Див краще за інших. Це той, хто пам'ятає, як падав, і не злякався впасти ще раз – вже поруч зі студентом. Не попереду, не з указкою, а саме поруч: у тому самому коридорі переходу, де питання ще не сформульоване, але вже невідступне.

Ця стаття відкриває цикл колективних досліджень, що об'єднують авторів зі спільним досвідом – не лише академічним, а й практичним: досвідом введення людей у філософію через аудиторію, через педагогічну практику, через той щоденний момент, коли студент ще стоїть на краю нори і дивиться вниз. Цикл будуватиметься не як монографія з єдиним аргументом, а як дромос: кожна стаття – окремий коридор, окремий персонаж Л. Керролла, окрема філософська структура. Але всі вони – про одне: про те, як людина опиняється всередині мислення раніше, ніж встигає злякатися.

Попри те, що «Пригоди Аліси в Дивокраї та в Задзеркаллі» давно стала об'єктом філософської уваги, більшість досліджень розглядають текст Керролла або як логічну головоломку, або як психоаналітичний матеріал, або як культурний симптом [Faranda, 2022; Sfetcu, 2025]. Філософія входження – сама структура переходу між світами мислення – залишається значно менш дослідженою.

Найближче до нашої теми підходить Ж. Дельоз, який у «Логіці смислу» робить Керролла не ілюстрацією, а першоджерелом. Аліса – це фігура становлення, що існує у просторі, де нонсенс стає умовою породження смислу, де поверхневі події генерують смисловий ефект. Дельозівська Аліса не потрапляє у Дивокрай – вона є рухом між станами [Deleuze, 1990].

П'єр Адо повертає нас до античного розуміння філософії не як дисципліни, а як духовної справи – практики переходу від автоматизму до здивування, від звичного до питання. Його «Філософія як спосіб життя» дозволяє читати дромос не як метафору, а як структуру самої філософської практики [Hadot, 1995].

Ганс-Георг Гадамер показує, що входження у будь-який смисловий горизонт є подією, де змінюється сам горизонт розуміння – читач виходить за межі власного і зустрічає інший [Gadamer, 2004]. Це і є педагогічний вимір дромосу: простір, де зустріч із текстом – чи зі студентом – є завжди подією, а не передачею інформації.

Мішель Мейєр у своїй проблематології показує, що філософське мислення починається не з відповіді і навіть не з питання – а з моменту, коли звичне пояснення більше не працює. Саме цей момент переживає Аліса у перші хвилини падіння – і саме він, за Мейєром, є справжнім початком мислення [Meyer, 1986].

Мішель Фуко показує, що кожна система мислення формує власні правила того, що може бути сказаним, помисленим і визнаним істинним. Дивокрай має свою логіку. І ця логіка – не хаос, а інший порядок, що виявляє межі звичного режиму раціональності [Foucault, 1972; Foucault, 1977].

Поль Рікер з його герменевтикою наративної ідентичності дозволяє поставити питання

про те, ким стає людина в процесі переходу: ідентичність не передує дромосу – вона формується в ньому, через досвід і розповідь про пережите [Ricoeur, 1984-1988; Podolska&Skryl, 2017].

Віктор Тернер, досліджуючи ритуали ініціації, описує лімінальний стан – «між»: людина вже не там, де була, але ще не там, куди йде. Саме в цьому стані відбуваються найглибші трансформації суб'єкта. Кролича нора – лімінальний простір у чистому вигляді [Turner, 1969].

Нарешті, пізній Людвіг Вітгенштайн нагадує: значення слова не передує його вживанню. Алісі подобаються слова «широта» і «довгота» ще до того, як вона починає розуміти їхній зміст – і це не помилка, а точний опис того, як людина входить у мову філософії: спочатку через форму, через вагу терміну, через ритм аргументу. Розуміння приходить пізніше – але саме тому, що вхід уже відбувся [Wittgenstein, 2009].

Тож, мета статті – дослідити структуру філософського входження через поняття дромосу як одночасно метафори переходу і реальної топографії виникнення філософського мислення. Завдання статті полягають у тому, щоб: (а) осмислити нудьгу не як психологічний стан, а як онтологічну відкритість, що передує філософському здивуванню і робить його можливим; (б) простежити лімінальний характер падіння як простору підвішеності, де свідомість втрачає звичні опори й починає мислити – не тому, що готова, а тому, що більше нічого не залишається; (с) показати, що людина входить у мову філософії раніше, ніж починає її розуміти – через звучання термінів, вагу слів і ритм мислення; (d) дослідити зміну масштабу суб'єкта як досвід нестабільної співмірності між людиною і світом, до якого вона намагається увійти; (е) окреслити педагогічний вимір дромосу як особливий тип супроводу, де викладач іде поруч, а не веде за собою.

Усі ці питання сходяться в одному епізоді – першому падінні Аліси. Саме тут Л. Керролл описує не «потрапляння у фантастичний світ», а момент втрати очевидності, з якого починається мислення. Перша глава «Пригод Аліси в Дивокраї та в Задзеркаллі» є не прологом до пригод, а топографією переходу: від нудьги – до питальності, від стійкого світу – до світу, що більше не збігається із собою, від мови як звички – до мови як проблеми. Кроляча нора виявляється не входом у казку, а дромосом – простором, у якому людина вже залишила попередній порядок, але ще не набула нового.

«Йй набридли сидіти поруч із сестрою на березі річки». Філософія починається саме тут: не з великого питання, а з моменту, коли світ раптом перестає втримувати людину всередині власної очевидності. Ніщо ще не зруйновано. Річка тече, сестра читає. Книжка лежить відкрита. Але щось уже не працює. У книжці немає ні картинок, ні розмов – і цього раптом виявляється достатньо, щоб у звичному порядку речей утворилася тріщина.

Нудьга тут постає не як психологічна втома і не як проста нестача розваг. Це збій очевидності. Світ ще залишається тим самим, але перестає бути самоочевидним. М. Гайдеггер назвав би це *Stimmung*: не внутрішнім настроєм людини, а способом, у який сам світ раптом змінює власну тональність [Heidegger, 1995]. Повсякденність більше не замикається сама на собі. У ній виникає зазор. І саме в цей зазор вбігає Білий Кролик.

Спочатку свідомість ще чинить опір. Кролик – просто кролик. Аномалія поки що може бути поглинута звичкою. Але потім з'являється годинник. І цього виявляється достатньо. Не тому, що кролик із годинником «дивний», а тому, що після нього звичний світ уже не сходиться із собою до кінця. Між річчю і її значенням виникає люфт. Світ починає втрачати герметичність. Саме тут народжується те, що Мейер називав проблематизацією: не питання і не сумнів, а момент, коли пояснення більше не закриває реальність повністю [Meyer, 1986]. Кролик із годинником – це не символ. Це збій у механізмі очевидності. Тріщина, достатньо велика, щоб у неї можна було юркнути. І Аліса юркає.

Падіння починається одразу – але саме падіння тут важливіше за прибуття. Л. Керролл робить радикальну річ: він перетворює втрату опори на простір мислення. Аліса падає так повільно, що встигає думати. Роздивлятися полиці. Читати написи. Брати до рук порожню банку. Говорити сама з собою. Згадувати шкільні уроки. Гратися словами, яких не розуміє до кінця. Свідомість, позбавлена твердого ґрунту, починає гарячково виробляти нові способи орієнтації.

Саме це Тернер називав лімінальним станом: людина вже втратила попередню форму, але ще не набула нової [Turner, 1969]. Падіння Аліси відбувається між двома світами – але важливіше те, що воно відбувається між двома режимами мислення. Старий порядок уже не працює. Новий ще не склався. І саме в цій підвішеності виникає філософія: не як система, а як

спроба не втратити здатність мислити в момент, коли світ перестав бути очевидним.

Посередині падіння знання починає поводитися дивно. Воно ще говорить голосом школи, але вже не збігається із собою. «Лондон – столиця Парижа, а Париж – столиця Риму». Помилка тут не випадкова. Це момент, коли форма знання продовжує рухатися за інерцією навіть після того, як зміст випав із неї, мов дно зламаної ліфта. Свідомість ще відтворює порядок – але більше не живе всередині нього. Саме тому падіння Аліси таке довге. Керролл навмисно підвищує мислення між поверххами реальності, де жодна система вже не тримає повністю, але жодна ще остаточно не зникла. Шкільна географія змішується з дитячою грою слів, логіка – з маренням, точність – із ковзанням. І все це не руйнує мислення. Навпаки: лише тепер воно починає рухатися по-справжньому [Deleuze, 1990].

«Широта». «Довгота». Слова, які ще нічого не означають – але вже мають вагу. Аліса смакує їх, ніби пробує мову на дотик. Л. Вітгенштайн мав рацію: значення не чекає людину десь у глибині слова. Людина спочатку входить у ритм мовлення, у жести мислення, у саму матерію термінів – і тільки потім починає розуміти, що саме говорить [Wittgenstein, 2009]. Саме так філософія входить у людину. Не через визначення. Через інтонацію. Через дивне відчуття, що слово «онтологія» вже важить більше, ніж ти сам, хоча ще неможливо пояснити, чому.

Студент спочатку вимовляє філософські терміни так, ніби вони є частиною чужого ритуалу. І це нормально. Мова завжди приходить раніше за розуміння. А потім слово раптом зісковзує. «Антиподи» стають «антипатіями». І тут Л. Керролл робить майже карнавальний переворот: помилка більше не є провалом мислення. Вона стає його двигуном. Смісл починає рухатися не всупереч збою, а через нього. Ж. Дельоз побачив би тут чисту логіку нонсенсу – не відсутність порядку, а порядок, який сміється зі своєї власної стабільності [Deleuze, 1990]. У кролячій норі мова більше не служить людині. Вона веде її за собою, як Білий Кролик. І в якийсь момент стає незрозуміло, хто взагалі говорить: людина користується словами – чи слова вже користуються людиною.

Внизу нори – зала. У залі – двері. Дверей забагато. Майже всі зачинені. Це перше, що філософія робить із людиною: множить входи швидше, ніж з'являється здатність увійти хоча б в один. А потім з'являється ключ. Раніше, ніж стає зрозуміло, що саме він відкриває. І в цьому – майже вся структура філософського досвіду. Спочатку приходять фрагменти: слова без системи, терміни без ґрунту, тексти, які здаються одночасно абсолютно необхідними й абсолютно непроникними. Ключ уже лежить у руці – але двері не відчиняються. Або відчиняються не ті. Або за ними виявляються нові двері. Або двері нарешті підходять – але раптом з'ясовується, що проблема ніколи не була лише у дверях.

Проблема – у масштабі. Керролл робить майже жорстокий хід: суб'єкт у Дивокраї не має стабільного розміру. Аліса то розростається до стелі, і тоді світ стає занадто вузьким для неї; то стискається до мишачого стану – і тоді вже вона сама стає замалою для світу. Голова впирається у балки. Ключ залишається на столі далеко вгорі. Двері відчиняються саме тоді, коли тіло більше не здатне ними скористатися. Простір постійно вимагає іншої версії тебе.

Саме так працює філософія. Вона майже ніколи не питає: «Що ти знаєш?» Вона питає значно неприємніше: «Ким ти мусиш стати, щоб це мислити?». Тому становлення суб'єкта у філософії не схоже на накопичення знань. Воно радше нагадує безперервне перемасштабування. Думка то переростає людину і тисне зверху всією вагою понять, термінів, традицій і чужих голосів. То раптом сама людина переростає текст – і тоді старі концепти починають тріщати, мов занадто тісний одяг. Співмірність між людиною і мисленням не існує наперед. Її доводиться щоразу виробляти заново. Саме тому Ф. Ніцше так наполягав на фігурі дитини [Nietzsche, 1961]. Не як на символі невинності – це було б надто сентиментально для Ніцше, людини, яка навіть співчуття підозрювала у слабкості. Дитина у нього – це істота, здатна змінювати правила гри разом із власним масштабом. Єдина форма життя, яка не застигає остаточно в жодному розмірі. І тому пиріжок із написом «З'їж мене» у Керролла такий тривожний. Не тому, що він може отруїти. А тому, що він працює. Він змінює того, хто його куштує. Філософія теж ніколи не була безпечною дисципліною передачі знань. Вона завжди була технологією трансформації [Nadot, 1995]. Проблема лише в тому, що ніхто завчасно не знає, у який саме бік почне змінюватися форма.

У залі з дверима Аліса одна. Але дромос ніколи не означав самотності. Навпаки: саме в переході найгостріше відчувається присутність того, хто вже знає вагу падіння. Не того, хто знає, де дно. Таких у філософії, здається, взагалі не існує. І не того, хто колись остаточно завершив цей шлях. Дромос не має фінальної точки прибуття – лише тимчасові поверхи, на яких людина ненадовго вчиться дихати, перш ніж знову втратити опору.

Поруч з'являється інший тип фігури: той, хто пам'ятає саму структуру дезорієнтації. Хто знає, як поводитися мислення у момент, коли звичний світ перестає збігатися із собою. Саме тому педагогічний вимір філософії неможливо звести до передачі знань. Знання у кролячій норі взагалі поводитися ненадійно: слова ковзають, масштаби змінюються, двері відчиняються невчасно, а карти виявляються непридатними саме тоді, коли найбільше потрібні.

Викладач тут не стоїть над переходом як контролер смислу. Він теж усередині нього. Гадамер мав рацію: розуміння ніколи не є простим «засвоєнням» тексту. Горизонт змінюється в обох напрямках [Gadamer, 2004]. Але у філософії ця взаємність ще радикальніша, бо мислення взагалі не відбувається на безпечній дистанції. Студент входить у питання – і питання змінює його. Викладач входить у той самий простір знову – і теж змінюється, хоча вже інакше.

У цьому сенсі філософія є дивною формою спільного падіння – своєрідною *coincidentia* мислення, де різниця між тим, хто веде, і тим, кого ведуть, ніколи не буває абсолютною. Іноді вони просто падають поруч із різною швидкістю. До викладання філософських дисциплін найменш прийнятними є класичні методики та технології.

П. Адо називав філософію духовною вправою, але будь-яка вправа передбачає когось поруч [Hadot, 1995]. Не наглядача. Не носія істини. Радше того, хто вже навчився не панікувати всередині невизначеності. Того, хто знає: порожня банка з-під мармеладу – це не провал; слова можуть випереджати розуміння; помилка іноді відкриває мислення точніше, ніж правильна відповідь. Саме тому педагогічна практика у підготовці фахівців із філософії не є передачею готового змісту. Вона є спільним утримуванням лімінального простору достатньо довго, щоб інший не втік назад в очевидність. Щоб стало можливим витримати момент, коли старі пояснення вже не працюють, а нові ще не народилися.

Тернер описував ініціацію як стан тимчасової незавершеності, де соціальні ролі втрачають остаточну стабільність [Turner, 1969]. Дромос працює так само. Тут немає тих, хто «вже прибув». Є лише різні ступені здатності не боятися темряви між поверхами. Білий Кролик не озирається. Йому байдуже, хто юркнув слідом. Але філософія починається саме там, де хтось усе-таки озирається – не для того, щоб повернути назад, а щоб інший не залишився сам у момент, коли світ уперше перестав бути очевидним.

Після падіння найнебезпечніше тільки починається. Бо Дивокрай не є хаосом. Хаос був би простішим. У хаосі немає правил – а отже, немає і загрози мисленню. Але у Дивокраї правила є. Проблема лише в тому, що вони весь час зміщуються. Свідомість спирається на логіку – і підлога йде з-під ніг. Спірається на мову – і мова починає жити своїм життям. Спірається на час – і опиняється на Безумному Чаюванні, де час зупинився о шостій годині і більше не рухається, але чашки чомусь весь час міняються місцями.

Це не абсурд. Це інший режим раціональності.

Капельюшник і Березневий Засць не божевільні – вони живуть всередині системи, що має свою внутрішню логіку. Просто ця логіка відмовляється бути зручною. Час тут не лінійний інструмент – він персонаж, з яким посварились. Розмова не веде до висновку – вона повертається до себе, як стрілки годинника що застрягли. І будь-яка спроба Аліси до впорядкування нашттовхується не на спротив, а на щось гірше: на ввічливу незворушність людей, для яких цей порядок – єдиний можливий. М. Фуко сказав би: кожна система мислення формує власні правила того, що може бути сказаним, помисленим і визнаним істинним [Foucault, 1972]. Безумне Чаювання – це не пародія на раціональність. Це її дзеркало: той самий механізм, тільки без претензії на природність. Тут стає видимим те, що зазвичай приховане: будь-який порядок мислення є домовленістю. Правила гри не були вічними. Їх колись почали дотримуватися – і колись перестануть.

А потім з'являється Чеширський Кіт. Він єдиний у Дивокраї, хто не намагається переконати Алісу у власній слушності. Він просто вказує напрямки – і зникає. Залишається лише усмішка: слід присутності без самої присутності. Онтологія нестабільного існування у чистому вигляді. Кіт не має відповіді – він має позицію: будь-який напрямок веде кудись, якщо йти достатньо довго. Філософія так само: вона не обіцяє прибуття – вона обіцяє рух.

І нарешті – суд. Де вирок оголошується до початку розгляду справи. Де правила змінюються просто під час засідання. Де Королева кричить: «Спочатку вирок – потім докази!» – і це звучить як абсурд лише доти, доки не починаєш впізнавати цю логіку в інших місцях. М. Фуко назвав би це дисциплінарною раціональністю: системою, що приховує власне походження і видає себе за природний порядок речей [Foucault, 1977]. Аліса на суді робить

єдине можливе: вона перестає грати за правилами гри, яку не обирала. «Та ви ж просто колода карт!» – і все розсипається.

Це і є фінальний урок дромосу. Дивокрай не вчить правильно мислити. Він учить бачити, що правила мислення – не природні закони. Що вони були прийняті. Що їх можна поставити під питання. І що саме цей момент – коли людина вперше бачить умовність того, що здавалося очевидним – і є справжнім початком філософії. Не коли знайдена істина. А коли виявилось, що навіть підлога трималася лише на згоді вважати її твердою.

Підсумовуючи, варто сказати: дромос не завершується виходом. Він завершується лише в той момент, коли людина перестає помічати, що рухається всередині нього. Саме тому «Пригоди Аліси в Дивокраї та в Задзеркаллі» залишається не дитячою книгою про дивний світ, а одним із найточніших описів того, що відбувається з мисленням, коли воно вперше втрачає очевидність як опору.

Ця стаття не є аналізом «Пригод Аліси в Дивокраї та в Задзеркаллі». Аналіз передбачав би дистанцію – ніби текст можна розкласти на елементи й залишитися зовні. Але дромос не дозволяє зовнішньої позиції. Він зтягує всередину. Саме тому ця робота є радше спробою відтворити те, що робить сам Л. Керролл: підвісити мислення між поверхами, забрати в нього звичні опори й подивитися, чи здатне воно рухатися далі. Філософія починається там, де мислення не зупиняється навіть після втрати опори.

П. Адо нагадував: антична філософія була не системою тверджень, а практикою перетворення себе. Не коментуванням істини, а способом існування поруч із нею – без остаточної гарантії володіння. Десь між античною школою і сучасною академічною аудиторією філософія поступово навчилася говорити про мислення замість того, щоб ризикувати самим мисленням. Вона стала описом чужих концептів, архівом термінів, музеєм правильно підписаних ідей. Л. Керролл – математик і логік, людина, яка знала ціну формальної точності, – зробив майже протилежне. Він не вибудовує систему мислення, а поміщає свідомість у ситуацію, де жодна система більше не гарантує стійкості. «Пригод Аліси в Дивокраї та в Задзеркаллі» починається раніше за філософську концепцію – у тому моменті, коли очевидність уже втратила герметичність, але мислення ще не знайшло нової форми. Нудьга відкриває тріщину у звичному світі. Падіння позбавляє ґрунту. Мова починає ковзати швидше, ніж свідомість встигає закріплювати значення. Правила виявляються не природою речей, а режимом гри, який можна побачити саме тому, що він починає хитатися.

У цьому полягає методологічний жест цієї статті. Ми не намагалися описати філософію з безпечної дистанції. Йшлося радше про інше: рухатися разом із самим процесом втрати очевидності – так, як Аліса не аналізує кролячу нору, а юркає всередину ще до того, як встигає зрозуміти наслідки. Дромос тут не є метафорою переходу. Він стає способом мислення: простором, де поняття виникають із руху, а не керують ним наперед. Тернер і Дельоз зустрічаються тут не як автори різних теорій, а як співрозмовники всередині однієї топології переходу. Адо впізнає у падінні структуру духовної вправи. Фуко – оголену форму раціональності, яка вже не може приховати власну умовність. Усі ці підходи сходяться в одній точці: мислення починається не там, де світ стає зрозумілим, а там, де він перестає бути самоочевидним.

Філософський текст, який лише повідомляє зміст, нагадує банку з написом «мarmелад», що виявляється порожньою. Етикетка правильна. Форма збережена. Але всередині немає нічого, здатного змінити того, хто відкрив банку.

Можливо, філософська стаття має бути не контейнером знань, а дромосом? Не поясненням мислення, а ситуацією, у якій мислення стає неминучим? Текстом, де читач рухається слідом за Алісою і десь посеред падіння раптом помічає: очевидність уже зникла, а отже, залишилося тільки одне – продовжувати думати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Alice in Wonderland: Experimental jurisprudence on the internal point of view / Roversi C. et al. Jurisprudence. An International Journal of Legal and Political Thought. 2023. Vol. 14, Issue 2. pp. 143–170. DOI: <https://doi.org/10.1080/20403313.2022.2109884>
2. Carroll, L. (2009). *Alice's adventures in Wonderland and Through the Looking-Glass*. Oxford University Press.
3. Deleuze, G. (1990). *The logic of sense* (M. Lester & C. Stivale, Trans.). Columbia University Press.
4. Faranda, A. (2022). *Alice's Adventures in Wonderland: A journey into the unconscious*, a

- shamanic journey. *Blue Gum*, *G*, 1–12.
https://www.ub.edu/dpfilsa/Blue_Gum/BlueGum_Vol9/9_Faranda%20Blue%20Gum%209%202022.pdf
5. Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge* (A. M. Sheridan Smith, Trans.). Pantheon Books.
 6. Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). Pantheon Books.
 7. Gadamer, H.-G. (2004). *Truth and method* (2nd rev. ed., J. Weinsheimer & D. G. Marshall, Trans.). Continuum.
 8. Hadot, P. (1995). *Philosophy as a way of life: Spiritual exercises from Socrates to Foucault* (A. I. Davidson, Ed.; M. Chase, Trans.). Blackwell.
 9. Hadot, P. (2002). *What is ancient philosophy?* (M. Chase, Trans.). Harvard University Press.
 10. Heidegger, M. (1995). *The fundamental concepts of metaphysics: World, finitude, solitude* (W. McNeill & N. Walker, Trans.). Indiana University Press.
 11. Lyotard, J.-F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge* (G. Bennington & B. Massumi, Trans.). University of Minnesota Press.
 12. Meyer, M. (1986). *Problématique: Philosophie, science et langage*. Presses Universitaires de France.
 13. Nietzsche, F. (1961). *Thus spoke Zarathustra* (R. J. Hollingdale, Trans.). Penguin Books.
 14. Podolska, T. V., Skryl, O. I. Voices-positions in discourses: how is identity possible? *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 2017, (11), 23–32. <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i11.105474>
 15. Ricoeur, P. (1981). *Hermeneutics and the human sciences: Essays on language, action and interpretation* (J. B. Thompson, Ed. & Trans.). Cambridge University Press.
 16. Ricoeur, P. (1984–1988). *Time and narrative* (Vols. 1-3) (K. McLaughlin & D. Pellauer, Trans.). University of Chicago Press.
 17. Sfetcu N. *Alice's Adventures in Wonderland – Philosophical perspectives*. Index Academic. 2025. Vol. 1. pp. 1–11. DOI: <https://doi.org/10.58679/IA55823>
 18. Turner, V. (1969). *The ritual process: Structure and anti-structure*. Aldine Publishing.
 19. Wittgenstein, L. (2009). *Philosophical investigations* (G. E. M. Anscombe, P. M. S. Hacker, & J. Schulte, Trans., Rev. 4th ed.). Wiley-Blackwell.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2026
Стаття рекомендована до друку 23.04.2026

Переглянуто 20.03.2026
Опубліковано 25.05.2026

Tetiana V. Podolska, PhD in Philosophy, Docent, Associate Professor of the Professor J. B. Schad Theoretical and Practical Philosophy Department, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq. 4, Kharkiv, 61022, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-1159-7538>

«DOWN THE RABBIT-HOLE»: IMMERSION INTO THE WORLD OF PHILOSOPHY: ON CONTEMPORARY ISSUES OF TEACHING METHODOLOGY

The article explores the moment in which philosophy has not yet crystallized into a system of concepts but has already begun to fracture the self-evidence of the world. Taking the first chapter of “Alice’s Adventures in Wonderland and Through the Looking-Glass” as its point of departure, the study reads Carroll’s text not as an introduction to a children’s adventure, but as a topography of entry into thought. The White Rabbit does not invite Alice; he merely disrupts the habitual order of things to such an extent that the world ceases to coincide fully with itself. It is precisely this fracture that becomes the condition for philosophical movement.

The central concept of the article is the *dromos* – a space of transition that exists only in movement between two states and belongs definitively to neither. The *dromos* is approached not as a metaphor for the path toward philosophy, but as a form of thinking at the moment of the loss of grounding. Within this space, boredom appears not as a psychological condition, but as a mode of ontological openness; the fall emerges not as a plot device, but as a liminal structure of consciousness; language play functions not as decorative nonsense, but as an experience of entering language prior to understanding it. Alice’s continual changes of scale are interpreted as a crisis of commensurability between subject and world, while Wonderland itself appears as a distinct regime of rationality that exposes the contingency of every order of thought.

Methodologically, the article combines hermeneutic, phenomenological, and problematological,

approaches, drawing on the ideas of G. Deleuze, P. Hadot, H.-G. Gadamer, M. Meyer, M. Foucault, P. Ricoeur V. Turner, and L. Wittgenstein. At the same time, the text deliberately abandons the position of external observation: philosophy is treated not as an object of description, but as an experience into which the reader is already drawn before becoming fully aware of it. In this sense, “Alice’s Adventures in Wonderland and Through the Looking-Glass” is read not as a text requiring definitive interpretation, but as a rhetorical mechanism for destabilizing the self-evident. Carrollian nonsense functions not as the negation of rationality, but as a way of exposing its limits, disrupting the automatisms of thought and forcing consciousness to experience its own instability as a condition of movement.

The article opens a broader cycle of studies devoted to reading L. Carroll as a space of philosophical initiation, where characters, linguistic displacements, rhetorical loops, and the very topography of Wonderland function not as literary images, but as mechanisms for the production of thought.

Keywords: teaching methodology, dromos, philosophy of entry, liminality, subjectivity, becoming, rhetoric, philosophical initiation, ontological openness, topography of thought, philosophy of education.

The article was received by the editors 01.02.2026
The article is recommended for printing 23.04.2026

The article was revised 20.03.2026
This article published 25.05.2026